

"Nortasunaren Psikologiaz" liburuskak dela eta

Pello Huizi

Euskararen alde eta euskaraz lan egiteko gogoia dutenen kontra hitzegitea, kosta egiten da, eta are gehiago lan horri ekiten diotenak gazteak dituztenak. Baina, horixe, ezin ohituko gara, euskaraz agertzen den guztia ontzat ematera. Euskararen izen onak —eta, gure kasuan, baita psikologiaren izen onak ere— kritiko izatera behartzen gaitu. Aurtengo udan UEUk argitara eman duen liburuskak bat dela eta hasi naiz gogoeta hauek egiten. Liburuaren izena: *Nortasunaren psikologiaz*. Jose Guimon psikiatraren apunte batzuen itzulpena da liburua. Autoreak erdaraz idatzitako apunteak ez ditut irakurri; itzulpena bakarrik ezagutzen dut, eta ez dakit zenbateraino fidagarria den hau. Ez dut, beraz, apunteen kritikarik egingo hemen; baina, bai esango dut, zerbait itzultzen hasita, itzul zitekeela gauza hoberik: normalean psikiatrak ez dira oso jakintsuak izaten psikologi gaietan.

Lau puntutan banatuko dut liburuskaren kritika:

1. Euskarari dagokionez, akats ugari aurkitzen du batek. Hemen, adibide batzu jartzera mugatuko naiz. Hutsak era desberdinetakoak direnez, nola edo hala sailkatzen saiatu naiz:

a) *bere* adjetiboaren erabilera okerra: «gizon-izakiaren artean (sic)..., *bere* mental ahalmena artean (sic) diferentzi handi batzu ikusten dira» (11 or.); «adimenak ez du parte hartzen *bere*

hazkundean» (27 or.). Beraz, adimenak ez du parte hartzen *adimenaren* hazkundean. Baina ez, esan nahi dena zera da: adimenak ez duela parterik hartzen *instintuen* hazkundean.

b) adjetiboa izenaren aurretik. «fisiologiko agerbide» (30 or.), «nerbiotsu funtzio» (12 or.), etab.

c) zenbait adizkera oker: «legokela», «ditzakela», «luken» (17 or.).

d) gaizki eraturako hitzak: «pulsio» (23 or.) —pultsio—, «defensa» (38 or.) —defentsa—, «perzepzioa» (38 or.) —perzepzioa.

e) hitz konposatu desagokiak: «iturri markak» (4 or.), marka-iturriak esan ordez; «bi tipo pentsamendu» (14 or.), bi pentsamendu-tipo esan ordez, eta «typo izaera» (57 or.), izaera-tipo edo izakera-mota esan ordez.

f) komunztadur hutsak: «Eysench-e k (sic) ... saiatu da» (6 or.); «ezin dugu hartu psikologo batzuen baieztapenak» (13 or.); «nortasunaren beste faktore batzu dira balio dituztenak» (14 or.); «L. Hudson erakusten du» (15 or.); «beste pertsona batzuk ebaluatu ... egiten duten prozedurari, perzepzio pertsonala deituko zaio» (36 or.); «erantzun pertzeptiboari sozialki erantzuten dien faktore oinharritzko batzuk ba dira» (37 or.).

g) esaldi ulertezinak: «ekintza azterlaria edo lerro bertikal, horizontal eta zeharren direkzioaren hartzea» (35 or.); «STM: segundu batzuk edo bost minututako aldiak baina arbitrarioak» (19 or.); «biak kaskartzen dira elektroekin, biak interferentzia proaktiboa, biak aurkezpenetik onura» (19 or.); «Freud: *edukiak, edukiaren amenazugaiak*, interferentziaren antzerakoa» (20 or.).

Horrelako akats asko aurkituko du liburuska hau irakurtzen hasten denak, eta lan handirik hartu gabe gainera: aski izango du orrialde gutxi batzu irakurtzea.

2. Ausartkeria handi samarra bada euskara menderatu gabe liburu bat euskaraz argitara ematea, ez da txikiagoa, noski, psikologia ikasi gabe psikologi gaiak euskaratzeari ekitea. Liburuska honen itzultzaileak medikuntz ikasketak egiten ari dira. Beraz, printzipioz pentsatu beharra dago, ez dutela ezauguera handirik psikologi gaiak dagokienez. Euskaraz «items» idazten duenak, seguraski ez dio psikologiari ordu askorik eskaini: edozein psikologok daki —eta psikologo ez den jende askok ere bai—, hitz hori «item» dela eta «s» hizkia ez dela erdarazko pluralaren marka besterik; hortaz,

«items sinpleen» (17 or.) eta «items-ak» (18 or.) esatea ezin dugu onartu euskaraz. Bestetik, ba ote daki zertaz ari den esaldi hauek eskaintzen dizkigunak: «Garun «kortexaren» beharra, emozio hauen barnesartugailu eta jagongailu bat bezala izango litzateke. Beren suntsidura esperientziko abere baten, emozioaren erreakzio inkontrolatuak daramatzate» (31 or.)? Edo beste esaldi hau idazten duenak: «Estratu psikologiaren (sic) aldekoak, honela definitzen dute temperamentua: instintibo-afektibo geruzaren ordezkari bezala, hau da, arimarena, bitartean izatera izango litzateke nortasunaren goiko geruzak eginiko moldaketa, hau da, beheko garuzen inteligentziak eta borondateak egina, eta temperamentuarenak batez ere» (56 or.), zer esan nahi ote du?

3. Beste puntu bat, aski inportantea liburuska honetan, «errata» edo errakuntzena da. Errakuntza asko dago liburuan, gehiegi. Ez dago eskubiderik lan bat horrela argitaratzeko: irakurleak merezi du errespetu gehiagorik. Ikus ditzagun adibide batzu: «Pdbert» (4 or.) —Odbert—; «Cattle» (5 eta 6 or.) —Cattell—; «Eysench» (5 eta 6 or.) —Eysenck—; «Kretchmer» (5 or.) «Dreschmer» (57 or.), «Kresmer» (60 or.) —Kretschmer—; «Conno» (31 or.) —Cannon—; «Arnold-Lisnds-Ley» (31 or.) —Arnold-Lindsley—; «polibrajoak» (31 or.) —poligrafoak—; «gozea» (37 or.), etab., etab. Ezin dut puntu hau bukatu, errakuntzaz josita dagoen esaldi bat hona ekarri gabe: «abe-reengan aluzio —(h)aluzinazio— bisual onidikoak —onirikoak— exitazio —exzitazio— bienzefalikoak —dientzefalikoak— sortzen dituela» (49 or.).

4. Idazteko orduan kontutan hartu behar diren beste zenbait arau ere maiz hausten dira. Esate baterako, «nortasuna ... aspektu ... iraunkorrek osotzen dutela ... , eta aspektu hauk ... erabiliko ditugu» (3 or.) idazten duenak, ahaztu egiten du, «eta» juntaginak maila bereko hitzak lotu behar dituela; eta «dutela» eta «ditugu» aditzak ez dira maila berekoak: «dutela», menpeko edo bigarren mailako aditza da, eta «ditugu», aldiz, aditz nagusia. Gauza beretsua gertatzen da beste esaldi honetan: «18-20-rarte (sic) igoten, gitxitu gero, eta 40-50-ekin (sic) igarri» (21 or.). Beste akats bat ere aipa genezake: urteak, puntu eta guzti idazten dira, 1.936, 1.966, etab. alegia; puntu hori kendu beharra dago.

Ez noa akats-zerrenda hau luzatzera. Orain arte esandakoa aski izango dela uste dut, liburuska hau ez zela argitaratu behar frogatzeko —eta kontu egin, ez naizela sartu ihaz iturri beretik hartu genuen «Eboluziozko psikologiako oharra» izeneko li-

buruarekin—. Ikusiak ikusi ondoren, bi gauza esan nahi nituzke bukatu aurretik: lehendabizi, liburuska itzuli dutenek (edo itzuli nahi izan dutenek) hobe dutela beren indarrak beste zerbaitetan eman (noski, libre dira gustatzen zaizkien gaiak aztertzeko; baina lan horiek argitara eman nahi badituzte, irakurlearenganako begirunea eta errespetua eskatuko diet berehala); eta bigarren, formularen bat aurkitu beharko luketela UEUko arduradunek, ez dadin berriz horrelako lanik aurrera pasa.

Pello Huizi

Euskal liburuak

BARANDIARAN, JOSE M. DE: **Mitología Vasca**. Txertoa Argitaldaria, Donostia 1979. 158 or. 2. edizioa osatua eta zuzendua. 13,5 x 19,5 zm.

Sarrera eta aurkibidea analitikoa, Julio Caro Baroja-k egin dizkio. Euskal Mitologiak mintzatzerakoan Barandiaran derrigorrez aipatzekoa da. Liburuxka hau 1960 urtean Minotauro editorialak argitaratu zuen Madrilen. 40 urte luzetan euskal mitologiak egindako azterketen bilduma ematen da.

NEIL ARDLEY eta IAN RIDPARTH: **Unibertsoa**. Txertoa Argitaldaria. Donostia 1979. 65 or. 24 x 32 zm.

Lehen liburu honekin hasiera ematen zaio *Mundua Jakingai* bildumari. Liburu sail hau *World of Knowledge* inglesaren itzulpena da. Lehenengo hau itzuli dutenak Jose Luis Zendoia eta Josu Sakana dira.

Lehen liburu honen gaia Unibertsoa da. Honen atal nagusiak hauek dira: Unibertsoari begira; Teknologia astronomian; Izarrak; Eguzki sistema; Gizona espazioan.

Kolorezko argazki eta irudi apainez beteaz dago. Liburuaren egitura honela da: orrialde bakoitzaren goiko aldean astronomiako gaien azalpen jeneral eta datu jakin garrienak ematen dira. Orrialde bakoitzaren oinean jakintza honetako xehetasunak, astronomo eta jakintsuen berriak, teoria eta beste aurkikunde nagusi zenbaiten laburpenak ematen dira. Bi irakurraldi posible ditu, beraz, liburu honek. Bata, goiko aldeko testuari jarraituz, liburu normal batena bezala. Bestea, hiztegi batena bezalakoa: Kapituluak sailkatuak, eta hauek bakoitzean alfabetoz ordenaturik, artikuluxkak irakur daitezke.

Haurrentzat eta helduagoentzat ere interesgarri dira taxu honetako bildumak. Begiei atsegina emanez, gure ezaguketak zabalduz, jakinmina piztu egiten da.

ASKOREN ARTEAN: **Legazpi**. Itzaropena inprimategia. Zarautz 1979. 20 x 26 zm.

Liburu honen bultzagilea Legazpiko Gau-Eskola elkartea da. Koordina-tzailea Iñaki Zelaia. Erredakzio lana Joxe Joan G. de Txabarri, Jokin Otaegi eta Iñaki Zelaia-k egin dute. Fotografiak, Sabin Arzelus, Batis Maiz, Foto Andueza eta Sociedad Fotográfica Ikatza-k egin dute. Marrazkiak, Fi-del Presa eta Manuel Salmeron-ek. Legazpiko udaletxeak ordaindu du. Bi hizkuntzatan, euskaraz eta erdaraz dago.

Liburuaren kapituluak hauek dira: Geografia, Historia, Artea, Demo-grafia, Ekonomia, Etnografia, Erakundeak. Zazpi atal nagusi hauctan Le-gazpiako herriaren errealitatea biltzen da.

Gau-Eskolaren barnean sortu zen liburu honen asmoa. Herriko jen-deak, haurrek eta helduek, non bizi diren, zein inguru historiko, geografi-ko, ekonomiko, kulturaletan bizi diren jakin dezaten. Dibulgazio asmo honi helduz, liburua oso zentzu pedagogiko haundiz egina dago. Kolorez-ko grafiko, marrazki, argazki ugariz orniturik dator.

Datu bilketa haundia da hemen egin dena. Eta, dudarik gabe, bilduma hau osoagoa geldituko da asmotan dituzten beste hiru liburuak argitaratuko direnean: *Legazpi-documentos* (artikulu eta datu bilduma); *Legazpi-foto-grafías* (argazki komentatuak); *Legazpi-Diapositivas* (liburuz kanpoko gaur-ko eta atzoko argazkiak).

Interes berezia du gisa honetako liburu batek, ikerlan espezializatuetatik sortu ordez, herriko jendearen ikuspegietatik eta kezketatik jaio delako.

Pedagogi asmoa azpimarkatzekoa da. Eskola tradizionalaren ohizko okerra izan da, inperioen, urrutiko geografien eta historien kontuak irak-si dituela, gertuko errealitatearen kaltetan.

Legazpiko Udaletxearen diru laguntzaz, herriko talde honek egin duen lana beste Euskal Herriko udaletxeentzat ere eredu izan daiteke. Udal-etxeak txikiegiak direnean, bailara berekoak elkar lanean egiten saiatzea litzateke egokiena. Saiatuko al dira beste udaletxe batzuk ere Legazpiarren ejenploa jarraitzen, hain liburu dotorerik argitaratuko ez badute ere!

Erdal liburuak Euskal Herriaz

EGUILLOR, Juan Carlos: **...Eta gero hau!** Txertoa argitaldaria, Donos-tia 1979, 104 or. 13,5 x 19,5 zm.

Egin-en argitaratu dituen marrazkiengatik da ezaguna gure artean Egui-llor. Baina beste hainbat tokitan ere lan egin du. Euskal munduko mito politiko, kultural etabarri umore punta ateratzen die egileak.

ORTZI: **El no vasco a la reforma. 1.º La consolidación de la reforma.** Txertoa argitaldaria, Donostia 1979. 256 or. 15 x 21 zm.

Liburuaren atalak hauek dira: I. La falsa amnistía. II. Un orden pú-

blico impuesto. III. El tabú de la unidad nacional. IV. La cortina de humo del preautonómico. V. La cuestión navarra. VI. La perpetuación de la moral burguesa. VII. El capitalismo indiscutido. VIII. Orden establecido, involución y terrorismo.

Liburuari jarri dion sarreratik, badirudi obra hau bereziki euskaldun ez denarentzat pentsatua dagoela. Herri Batasunaren ikuspegitik egina dago, eta honen kontra Estatuaren eta Estatuko komunikabideek sortu duten irudia apurtu nahi du. Azken bi urteotako dato eta arazoak aipatzen ditu bereziki Ortzik. Eta hori bi alderditatik: Gortectan parlamentari bezala izan zuen esperentziatik eta Euskadiko herri borrokaren aldetik. Franco hil ondoko politikak euskal arazoari eman dion tratua, haren ustez frankismo erreformatuarena besterik ez da.